

Fotograf: Wlase, A. B. / Oslo byarkiv

UiO : **Det medisinske fakultet**

Professor dr.med. Ulrik Fredrik Malt, Institutt for klinisk medisin

Normal eller psykisk syk?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Forenklet definisjon av psykisk lidelse

- Psykisk lidelse er en fellesbetegnelse for lidelser og sykdommer som er kjennetegnet ved subjektivt plagsomme psykiske symptomer med eller uten funksjonssvikt i dagligliv og arbeid.

Malt UF, Andreassen OA, Melle I, Årslund D, red. Lærebok i psykiatri.
Oslo: Gyldendal akademiske 2014, side 15

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Psykisk lidelse*

- En psykisk lidelse er til stede når det foreligger et knippe av symptomer og endringer i adferd (syndrom) som klart (signifikant) forstyrrer en persons evne til å resonnerere og tenke (kognisjon), regulere følelser og adferd som uttrykk for en forstyrrelse i psykologiske, biologiske eller utviklingsmessige prosesser som ligger under mentale funksjoner.

*Denne definisjonen er basert den amerikanske psykiaterforenings 5 utgave av diagnosemanualen for psykiske lidelser (2013), DSM-5, side 20.

Stikkord

- «Lidelse»
- Tenkning (konsentrasjon, hukommelse, resonnering, planlegge, etc)
- Følelsesregulering
- Regulere adferd

- Krav: definitiv (signifikant) endring

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Merk

- Ingen krav om at personen selv må oppleve endringene (plagene) som uttrykk for sykdom eller lidelse

1

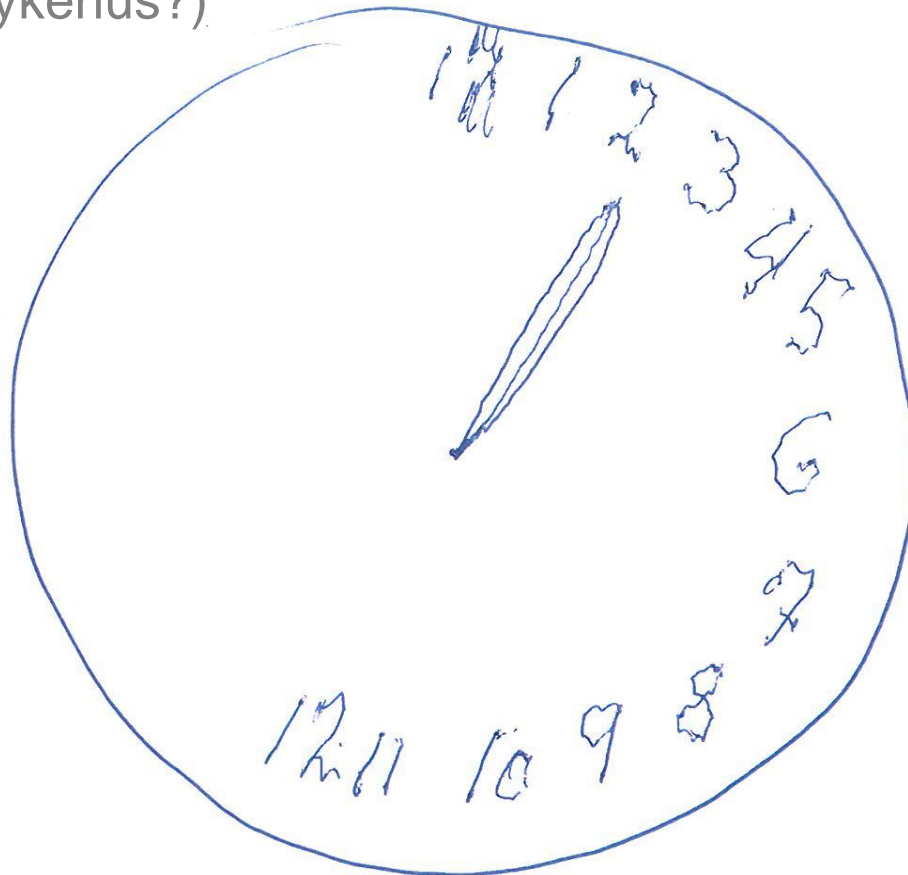
10.10.2002

55 ÅR GAMMEL MANN

Tror det er mandag (faktum: torsdag)

Vet ikke dato

Usikker hvor er (sykehus?)

Merk

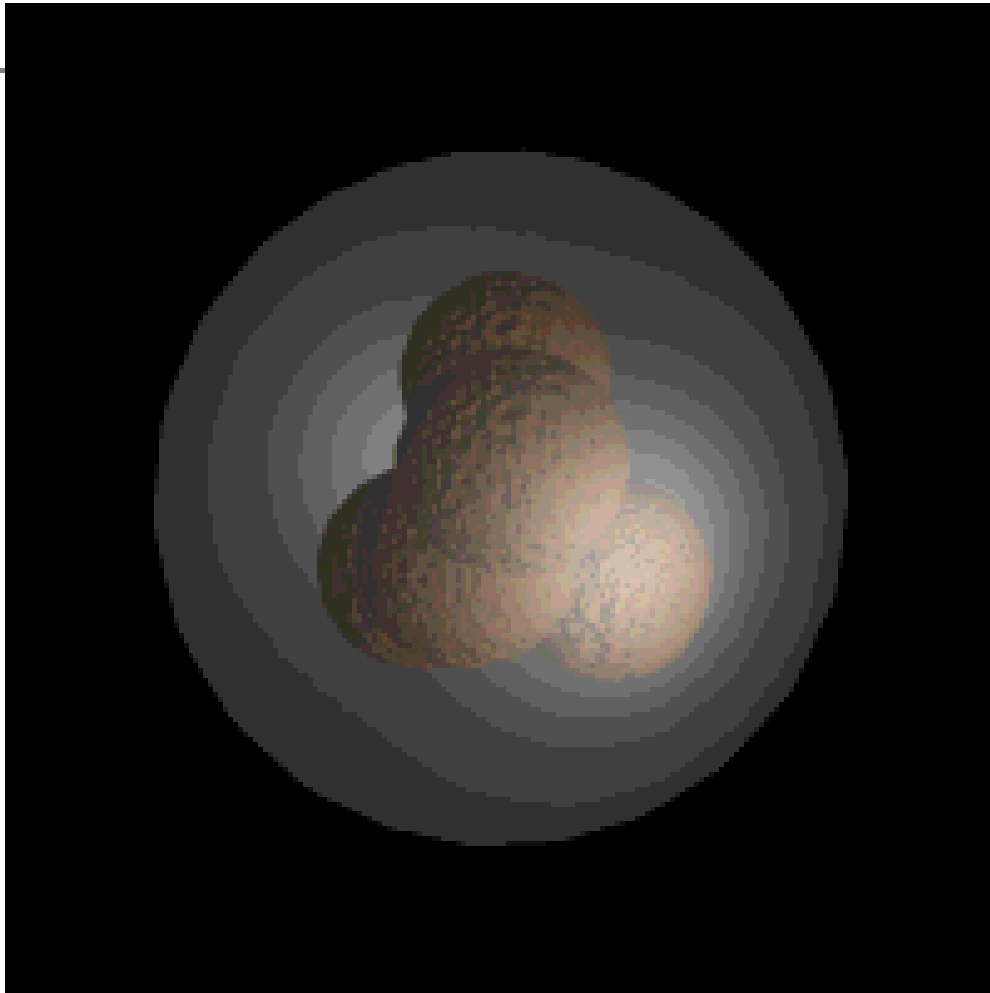
- Ingen krav om at personen selv må oppleve endringene (plagene) som uttrykk for sykdom eller lidelse
- Ingen krav til spesifikke biologiske forandringer

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Lysosomer, celleorganell som fungerer som cellens «renholdsverk».

Merk

- Ingen krav om at personen selv må oppleve endringene (plagene) som uttrykk for sykdom eller lidelse
- Ingen krav til spesifikke biologiske forandringer
- **Hva ligger i «klart» eller «signifikant»?**

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Klart eller signifikant

- («Objektivt») funksjonsnivå
- (Subjektiv) lidelse / livskvalitet

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Men, i hvilken sammenheng.....

- Personlighet?
- Kjærlighet?
- Seksualitet?
- Sorg?
- Politisk?
- Kulturell?
- Religiøs?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Energi og stemningsleie

- Økt aktivitet/rastløs
- Mer pratsom
- "Kjappere"
- Øket sosiabilitet
- Nedsatt søvnbehov
- "Ovenpå"
- Distraherbar / konsentrasjonsvansker
- Lett grad av risikopreget adferd.
- Øket energi / seksuell aktivitet

Personlighet eller avvikende adferd?

- Økt aktivitet /rastløshet
- Mer pratsom
- **Ideflukt / raske tanker**
- **Tap av sosiale hemninger**
- Nedsatt søvnbehov
- **Oppblåst selvfølelse /grandios**
- Distraherbar /ustabil
- **Sterkt risikopreget adferd**
- Øket sex adferd/ hyperseksuell
- Økt aktivitet/rastløs
- Mer pratsom
- "Kjappere"
- Øket sosiabilitet
- Nedsatt søvnbehov
- "ovenpå"
- Distraherbar / konsen.vansk
- Lett grad av risikopreget adfd.
- Øket energi / seksuell aktivitet

Energi og stemningsleie

Mani

- Økt aktivitet /rastløshet
- Mer pratsom
- Ideflukt / raske tanker
- **Tap** av sosiale hemninger
- Nedsatt søvnbehov
- Oppblåst selvfølelse /grandios
- Distraherbar /ustabil
- **Sterkt risikopreget adferd**
- Øket sex adferd/hyperseks

Varighet: 1 uke; 3 av 9 sympt
(4 hvis kun irritab)

Hypomani

- Økt aktivitet/rastløs
- Mer pratsom
- "kjappere"
- Øket sosiabilitet
- Nedsatt søvnbehov
- "ovenpå"
- Distraherbar / konsen.vansk
- Lett grad av risikopreget adfd.
- Øket energi / seksuell aktivitet

4 dager; 3 av 7 symptomer

1832:

- mistet egne følelser og drømmer
- utbrent
- full av gråt
- ensom
- hele verden er motbydelig
- i en "sjø av paddespytt"
- lovverk: smiskere og løgnhalsler

-bo i stolte Bølge!

Véstenvinden er saa skjøn, kan til sengs deg følge

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Hjelpemidler

- **Spørreskjemaer**
- **Graderingsskalaer** (f.eks. Stuart Montgomery & Marie Åsbergs depresjonsskala – MADRS; Young's maniintervju)

I hvilken sammenheng

- Personlighet?
- **Kjærlighet?**
- Seksualitet?
- Sorg?
- Politisk?
- Kulturell?
- Religiøs?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

magritte
The Collector

I hvilken sammenheng

- Personlighet?
- Kjærlighet?
- **Seksualitet?**
- Sorg?
- Politisk?
- Kulturell?
- Religiøs?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Eksempler

- Gå i klær som kjennetegner motsatt kjønn for å oppleve midlertidig tilhørighet til det motsatte kjønn uten at dette er seksuelt motivert (transvestitisme)
- Seksuell aktivitet som domineres, enten av som utøver eller mottaker, av handlinger som innebærer ydmykelse, fysisk smerte eller binding (sado-masochisme)

Seksuell praksis: normal eller psykisk syk?

- Individuelt vs gruppeperspektiv: Rett til å utfolde seg på den måten han eller hun finner riktigst, uten å skade andre vs gruppenormer (truer fellesskapet)
- Går det ut over **andre**?
- Går det ut over dagliglivets **funksjon**?

I hvilken sammenheng

- Personlighet?
- Kjærlighet?
- Seksualitet?
- **Sorg?**
- Politisk?
- Kulturell?
- Religiøs?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Sorg eller depresjon?

- Vedvarende nedtrykt; påvirkes i liten grad av ytre forhold
- Redusert evne til interesse i eller glede over aktiviteter som normalt gir glede
- Redusert energi eller økt tretthet
- Overdreven selvbebreidelse / skyldfølelse
- Tanker om egen død / selvmordstanker
- Konsentrasjonsproblemer; beslutningsvegring
- Tregere bevegelse eller rastløs
- Søvnproblemer
- Appetitt og vektendring

I hvilken sammenheng

- Personlighet?
- Kjærlighet?
- Seksualitet?
- Sorg?
- **Politisk?**
- Kulturell?
- Religiøs?

Politikk og vold: Normal eller psykisk lidelse?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

I hvilken sammenheng

- Personlighet?
- Kjærlighet?
- Seksualitet?
- Sorg?
- Politisk?
- **Kulturell?**
- Religiøs?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Kulturelle variasjoner

(Detaljer mtp intervju. Se tabell 7.2 i kapittel 7: Den psykiatriske undersøkelsen. Malt et al. Lærebok i psykiatri. Oslo: Gyldendal akademiske 2014)

Eks.

- Hva mener andre med samme kulturelle bakgrunn at symptomene skyldes?
- Hvor alvorlig mener familie, venner o.l at plagene er?
- Hva slags behandling ville pasienten ha fått innen egen kultur?
- Har pasienten søkt andre måter å få hjelp på?

I hvilken sammenheng

- Personlighet?
- Kjærlighet?
- Seksualitet?
- Sorg?
- Politisk?
- Kulturell?
- **Religiøs?**

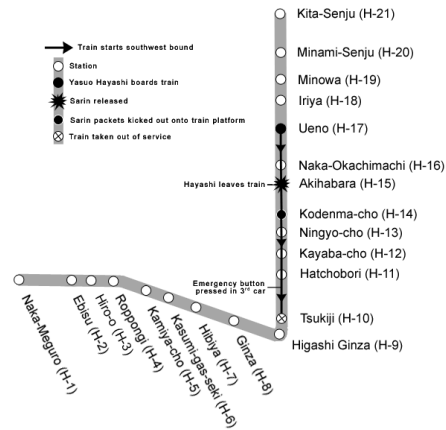

Avvikende opplevelser eller adferd forklart religiøst: «Normalt» eller uttrykk for psykisk lidelse?

Hellige Bernadette

Aum Shinrikyo religionen

Den islamske staten

Kristne korsfarere

Grunnregel

Unngå diagnostisering av handlinger og / eller synspunkter som uttrykk for psykisk lidelse hvis relatert til

- «Religion, politikk og kjærlighet»

Forstå, forklare,.....

- Trett og utmattet for det minste
- Konsentrasjonssvikt
- Søvnproblemer
- Irritabel
- Smerter i kroppen, stikninger og prikninger
- Redusert appetitt
- Sosial tilbaketrekning
- Ingen spesifikke biologiske funn?

Menneskets
evne og vilje
til å finne
"forståelige"
forklaringer og
dermed
"mestre kaos"
er ubegrensede.

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Normal eller psykisk syk?

Også innenfor egen kulturkrets, alltid et element av skjønn:

- Lidelsestrykk
- Funksjonsnivå
- Grad av avvikende adferd som kan skade personen selv eller andre
- Biologiske funn
- Sammenhengen (kontekst)
- Varighet

*Jernlunge brukt fram til våre dager
for hjelp til åndedrett.*

UiO : Det medisinske fakultet

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år